

MIRKO VALENTIĆ

RAT PROTIV HRVATSKE 1991. – 1995.

Velikosrpski projekti od ideje do realizacije

BIBLIOTHECA CROATICA: SLAVONICA, SIRMIENSIA ET BARANYENSIA
STUDIJE
Knjiga 12

Nakladnici:

Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje,
Slavonski Brod

Hrvatski memorijalno–dokumentacijski centar Domovinskog rata,
Zagreb

Za nakladnike:

Dr. sc. Mato Artuković
Dr. sc. Ante Nazor

Urednik:

Dr. sc. Mato Artuković

Recenzenti:

Dr. sc. Ante Nazor
Dr. sc. Davor Marijan
Dr. sc. Mato Artuković

Lektura i korektura:
Ivan Martinčić, prof.

Izrada kazala:
Ana Holjevac-Tuković

Prijepis:
Enisa Čamdžić Martinić

Priprema za tisak:
Franjo Matković

Tisak:
KNJIGA PRINT d.o.o

Naklada:
5000 primjeraka

ISBN 978-953-6659-51-7 (Podružnica)
ISBN 978-953-7439-23-1 (HMDCDR)

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 736661

MIRKO VALENTIĆ
RAT PROTIV HRVATSKE
1991. – 1995.

Velikosrpski projekti od ideje do realizacije

Zagreb, 2010.

SADRŽAJ

UVOD	9
POD ZAŠTITOM TURSKOGA CARSTVA, AUSTRIJSKE MONARHIJE I MLETAČKE REPUBLIKE	14
1. <i>Vlaško-srpska dijaspora</i>	14
2. <i>Turska kolonizacija</i>	17
3. <i>Austrijska i mletačka kolonizacija</i>	19
VELIKOSRPSKI PROJEKTI 19. STOLJEĆA.....	23
1. <i>Srbi svi i svuda, 1836., Vuk St. Karadžić</i>	23
2. <i>Načertanije - Program spoljašne i nacionalne politike Srbije na koncu 1844. godine (Ilija Garašanin)</i>	28
3. <i>Srpske zemlje - Etnografska karta srpskih zemalja (1891.)</i>	32
VELIKOSRPSKI PROJEKTI 20. STOLJEĆA.....	42
1. <i>Memorandum Ljubomira Stojanovića i Aleksandra Belića: "Savremeno srpsko nacionalno pitanje", Carskoj Rusiji (1915.)</i>	42
2. <i>Srpska Krajina - Srbi u našim sjeverozapadnim pokrajinama (Zagreb, 1939.)</i>	45
3. <i>Homogena Srbija (Stevan Moljević, 1941.)</i>	50
4. <i>Srbi i srpske zemlje - etnografski problem srpskog naroda (Milutin Nedić, 1942.)</i>	58
5. <i>Memorandum Srpske akademije nauka i umetnosti (1986.)</i>	60
PRVI KORACI PREMA REALIZACIJI VELIKOSRPSKOGA PROJEKTA (1990./1991.)	67
1. <i>Vrhunac velikosrpskoga hegemonizma - početci ratnih priprema za ujedinjenje "srpskih zemalja"</i>	67
1.1. <i>Ustavna kriza i nove perspektive višenacionalne države</i>	68
1.2. <i>Utjecaj medija na velikosrpski hegemonizam i agresiju na Hrvatsku</i>	69
1.3. <i>Hrvatska u godini velikih iščekivanja - izlazak iz "povijesnoga tunela" (1102.-1990.)</i>	70

2.	<i>Pobuna Srba u Hrvatskoj - prvo crtanje granice za "odsijecanje" (1990.)</i>	74
2.a.	<i>Prvi uzrok pobune: broj stradalih Srba u Drugom svjetskom ratu</i>	75
2.b.	<i>Drugi uzrok: program HDZ-a</i>	77
2.c.	<i>Treći uzrok: ustavni položaj Srba</i>	78
2.1.	<i>Nove mogućnosti analize secesionističkih dokumenata o srpskoj pobuni i projektima za odcjepljenje od Hrvatske</i>	80
2.2.	<i>Program Srpske demokratske stanke i njezina odgovornost za pobunu Srba (1990.)</i> ...	82
2.3.	<i>Osnivanje Zajednice srpskih općina Sjeverne Dalmacije i Like (27. lipnja 1990.)</i>	85
2.4.	<i>Deklaracija o suverenosti i autonomiji srpskog naroda u Hrvatskoj i osnivanje Srpskog nacionalnog vijeća (25. srpnja 1990.)</i>	87
2.5.	<i>Referendum/izjašnjavaње o srpskoj autonomiji "na etničkim i historijskim teritorijima" koji se nalaze unutar sadašnjih granica Republike Hrvatske</i>	88
2.6.	<i>Srpska pobuna u Kninu, Benkovcu i Obrovcu 17. i 18. kolovoza 1990.</i>	89
2.7.	<i>Od referenduma o srpskoj autonomiji (30. rujna) do usvajanja Statuta Srpske autonomne oblasti Krajina (21. prosinca 1990.)</i>	91
	KOCKA JE BAČENA, POČETAK 1991.	103
3.	<i>Rezolucija Hrvatskoga sabora o razdruživanju (21. veljače 1991.) i prvi scenarij vojnog udara na Hrvatsku (25. veljače 1991.)</i>	103
3.1.	<i>Srpska pobuna u Pakracu (2. ožujka 1991.)</i>	106
3.2.	<i>Pokušaj vojnog udara (ožujak 1991.)</i>	109
3.3.	<i>Srpska oružana pobuna na Plitvicama (31. ožujka 1991.)</i>	111
3.4.	<i>Krvoproliće u Borovu Selu nedaleko od Vukovara (2. svibnja 1991.)</i>	114
	POLITIČKE ODLUKE SRPSKIH POBUNJENIKA	119
4.	<i>JNA protiv pokušaja Republike Hrvatske da ponovno uspostavi kontrolu nad teritorijem koji su prisvojili pobunjeni Srbi - tajni sastanak S. Miloševića i B. Jovića s generalima JNA (5. travnja 1991.)</i>	119
4.1.	<i>Vrhunac jugoslavenske krize, Predsjedništvo SFRJ bez predsjednika (15. svibnja - 1. srpnja 1991.) - sedam sastanaka predsjednika republika Jugoslavije</i>	122
4.2.	<i>Odluka SAO Krajine o pripojenju Srbiji</i>	126
4.3.	<i>Osnivanje koalicije za rat Srbije i JNA protiv Republike Hrvatske</i>	129
4.4.	<i>Narodna skupština Srbije o aneksiji "Krajine"</i>	133
	OBLIKOVANJE ANTIHRVATSKE RATNE KOALICIJE, LJETO 1991.	137
5.	<i>Hrvatski sabor 25. lipnja 1991. proglasio je Republiku Hrvatsku suverenom i samostalnom državom</i>	137

5.1.	<i>Početak rata za zapadne granice Velike Srbije</i>	139
5.2.	<i>Rat u Sloveniji od 27. lipnja do 7. srpnja 1991.</i>	144
5.3.	<i>Srbija u koaliciji s JNA i srpskim pobunjenicima na hrvatskom teritoriju požuruje realizaciju velikosrpskoga projekta</i>	147
5.4.	<i>Slobodan Milošević zaustavlja dolazak Promatračke misije Europske zajednice na ratište u Hrvatsku</i>	151
5.5.	<i>Ultimatum Europske zajednice nositeljima velikosrpskoga projekta</i>	155

RAT SRBIJE I NJEZINE ANTIHRVATSKE KOALICIJE PROTIV HRVATSKE (LJETO 1991. - PROLJEĆE 1992.)		159
6.	<i>Tragom ratnih priprema</i>	159
6.1.	<i>Uloga Srpske pravoslavne crkve u pripremi rata protiv Hrvatske</i>	161
6.2.	<i>Beogradsko poticanje i usmjeravanje srpske pobune u Hrvatskoj</i>	167

STRATEŠKI CILJEVI RATA PROTIV HRVATSKE - OSVAJANJE ZAPADNE SLAVONIJE, HRVATSKOGA PODUNAVLJA I ZAPADNE HRVATSKE		173
7.	<i>Pokušaj Beograda da još jednom zavara Europsku zajednicu</i>	173
7.1.	<i>Rat za zapadnu Slavoniju</i>	174
7.2.	<i>Rat za Vukovar, istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem</i>	174
7.3.	<i>Ratna uloga Kninskoga korpusa</i>	181
7.4.	<i>Rat u Lici, na Kordunu i u Gorskom kotaru – bitka za zapadne granice Velike Srbije</i>	182

POKUŠAJ SAD-A DA ZAUSTAVE REALIZACIJU VELIKOSRPSKOGA PROJEKTA		190
8.	<i>SAD prema velikosrpskoj agresiji na Hrvatsku, prvi put</i>	190
8.1.	<i>SAD prema velikosrpskoj agresiji na Hrvatsku, drugi put</i>	192

REALIZACIJA VELIKOSRPSKOGA PROJEKTA PRED NOVIM ISKUŠENJIMA		197
9.	<i>Međunarodni pregovori o prekidu rata protiv Hrvatske</i>	197
10.	<i>Plan Cyrusa Vancea o dolasku međunarodnih mirovnih snaga UN-a na pobunjeničko područje Republike Hrvatske</i>	205
11.	<i>Međunarodna konferencija o Jugoslaviji - završna rješenja</i>	212
12.	<i>Međunarodno priznanje Hrvatske</i>	217

NA PUTU PREMA KONAČNOM PORAZU VELIKOSRPSKOGA PROJEKTA O VELIKOJ SRBIJI		223
13.	<i>Pokušaji udruživanja “zapadnih srpskih republika” (RSK i RS) u velikosrpsku zajednicu srpske dijaspare: “Ujedinjene Republike Srpske”, skraćeno URS</i>	223

14.	<i>Srpsko rukovodstvo RSK kao nalogodavac Prve deportacije Hrvata i drugog nesrpskoga civilnoga stanovništva u Republici Hrvatskoj s porukom: "proteraj ili ubij, opljačkaj ili spali".....</i>	231
15.	<i>Srpsko rukovodstvo RSK kao nalogodavac Druge deportacije, prisilnoga preseljenja vlastitoga naroda, ljeto 1995. - konačni poraz velikosrpske ideologije.....</i>	249
16.	<i>Srpsko rukovodstvo RS i RSK kao nalogodavci Treće deportacije civilnoga stanovništva, ovaj put Hrvata i Bošnjaka iz zapadne Bosne (od 14. kolovoza do konca listopada 1995.) u Republiku Hrvatsku.....</i>	253
17.	<i>Izjava patrijarha SPC-a Pavla i nada u početak obračuna srpskog naroda s vlastitom prošlošću (ožujak 1999.).....</i>	254
	PRILOG 1. VUK STEFANOVIĆ KARADŽIĆ, SRBI SVI I SVUDA	259
	PRILOG 2. ILIJA GARAŠANIN, NAČERTANIJE.....	268
	PRILOG 3. ETNOGRAFSKA KARTA SRPSKIH ZEMALJA IZRAĐENA NA OSNOVU ISTORIJE, JEZIKA, OBIČAJA I POEZIJE.....	280
	PRILOG 4. LJUBOMIR STOJANOVIĆ I ALEKSANDAR BELIĆ, MEMORANDUM SAVREMENO SRPSKO NACIONALNO PITANJE (1915.).....	328
	PRILOG 5. KRAJINA (1939.).....	338
	PRILOG 6. STEVAN MOLJEVIĆ, HOMOGENA SRBIJA.....	344
	PRILOG 7. SRBI I SRPSKE ZEMLJE. ETNOGRAFSKI PROBLEM SRPSKOG NARODA.....	349
	PRILOG 8. "MEMORANDUM" SANU	357
	PRILOG 9. MIRKO VALENTIĆ, KOORDINATORU RADNE GRUPE ZA IZRADU PROJEKTA O KULTURNOJ AUTONOMIJI SRBA U HRVATSKOJ SLAVKU DEGORICIJI.....	396
	LITERATURA	411
	KAZALO IMENA	415
	KAZALO MJESTA	419
	BILJEŠKA O AUTORU.....	427

UVOD

Ova je knjiga konceptijski i kompozicijski zamišljena u tri međusobno povezana dijela: srpska dijaspora u zemljama Hrvatskoga Kraljevstva; srpska dijaspora u velikosrpskim projektima (1836.-1986.); srpska dijaspora u Hrvatskoj i oblikovanje antihrvatske ratne koalicije. Među dijelovima nastoji se postići organska povezanost da bi se sačuvala cjelina izlaganja.

Na početku pisanja namjeravao sam elaborirati samo velikosrpske projekte 19. i 20. stoljeća, pokazujući kada su nastali, koje su ciljeve imali i kako ih je politička elita srpskoga naroda dograđivala tijekom posljednjih 150 godina (1836.-1986.). No ubrzo sam shvatio da ću osiromašiti istraživačku zadaću ako početak rada smjestim u prvu polovicu 19. stoljeća, tj. u vrijeme prvih pisanih velikosrpskih projekta (1836. i 1844.), i time nasilno prekinem mnogo stariju, a ipak prepoznatljivu, nit o velikosrpskim požudama za tuđim zemljama, primjerice za Dalmacijom i jadranskom obalom, Bosnom i Hercegovinom te središnjom i sjevernom Hrvatskom. Dakle, ne želeći uskratiti odgovor na pitanje o genezi velikosrpskih pretenzija prema zemljama drugih država, odlučio sam napraviti kraći zaokret prema starijoj povijesti Srbije i srpskog naroda. To sam učinio poglavito zato što nam jedino povijest može pomoći da dokučimo prve korake početnoga oblikovanja te velike nacionalne megalomanije, koja je stoljećima promicala lažna očekivanja u “sojedinjenje vascielog srpstva”. U zadnjem desetljeću 20. stoljeća ta će se megalomanija i velikosrpska ekspanzija, u svom opasnom naumu da podigne jedan i zajednički “krov” za sve Srbe, pretvoriti u neviđene progone i deportacije s područja Republike Hrvatske te će najbrutalnije mučiti sve one koji su branili svoje domove, naselja, gradove i etničke granice svoje domovine.

Istraživačkim zaokretom prema pojavi srpske dijaspore u Hrvatskoj, početci koje sežu sasvim prirodno u vrijeme osmanlijskih ratova i nestanka nekih srednjovjekovnih država na osvajačkom pravcu Osmanskoga Carstva prema Beču i državama srednje Europe, otvaraju se mogućnosti da otkrijemo i bolje razumijemo genezu velikosrpskih megalomanija prema nesrpskim zemljama. Na toj crti moguć je pristup čitavom arhipelagu iseljenoga ili protjeranoga srpskog naroda s njihova matičnog ognjišta, nastao

daleko od granica srednjovjekovne srpske države. Zapravo, turska, austrijska i mletačka kolonizacija rasijala je balkanske Srbe i Vlahe - narode koji su pripadali Pravoslavnoj crkvi - daleko na sjever i zapad, u zemlje Hrvatskoga Kraljevstva, u Bosnu i Hercegovinu te preko Dunava u zemlje Ugarske. U krugovima svećenstva Srpske pravoslavne crkve, od obnove Pečke patrijaršije (1557.) i njezine jurisdikcije, javljaju se već tijekom 17. stoljeća istaknuti pojedinci koji naseljene dijelove Hrvatskoga Kraljevstva počinju prvi put nazivati "srpskim zemljama", da bi se ta prva preimenovanja pretvorila - znatno kasnije - u: "Ovo je Srbija".

U procesu prve stabilizacije, kada se na novom životnom obzorju vlaško-srpskih doseljenika više nije slušao topot turske osvajačke konjice, prvaci pravoslavne crkve šalju svoje svećenstvo prema Carskoj Rusiji, najmoćnijoj zemlji pravoslavlja, da tu pokušaju dobiti novčanu pomoć za potrebe Srpske pravoslavne crkve. Putujući u Rusiju, srpski su episkopi, svećenstvo manastira (monasi) i drugi istaknuti pojedinci na ruskim graničnim postajama ili u Moskvi bili podvrgnuti strogim ispitivanjima o tome od kuda dolaze i koji su razlozi njihova dolaska. Danas ti podatci služe povijesnoj znanosti kao dragocjena građa s pomoću koje se može obnoviti povijesna slika o utemeljiteljskom dobu velikosrpskih projekata i ekspanzionističke politike prema nesrpskim zemljama. Naime, ruskim graničnim službama ti putnici gotovo redovito izjavljuju da se njihovi manastiri i crkve nalaze "v serbskoj zemli", iako su znali da ne dolaze iz "serbske zemle", nego iz gradova i naselja Hrvatskoga Kraljevstva. Istražujući spomenute izjave o preimenovanju imena zemlje iz koje dolaze, danas se može dokučiti geneza velikosrpskih megalomanija i velikosrpskih pozivanja za nesrpskim zemljama i prije prvih pisanih velikosrpskih projekata. Spomenuta građa ruskih arhiva dopušta zaključak da su osvajačke pretenzije prema jugu, zapadu i sjeveru bile mnogo starije od prvih pisanih velikosrpskih projekata 19. stoljeća.

U drugome dijelu knjige nastoji se utvrditi osnovna smjernica svakoga od osam velikosrpskih projekata tijekom 19. i 20. stoljeća, nastalih u vremenskom luku od 150 godina, tj. od Vuka St. Karadžića (1836.) do Memoranduma SANU (1986.). U hrvatskoj i srpskoj historiografiji vođene su brojne rasprave o pojedinačnim velikosrpskim projektima. U središtu istraživačke pozornosti bilo je ponajčešće "Načertanije" Ilije Garašanina (1844.). I autor ove knjige sudjelovao je u tim raspravama još od 1961. godine. Jedni su isticali velikosrpsku koncepciju, drugi su branili njihovu, navodno, jugoslavensku zamisao. Godine 1990. - uoči velikosrpske agresije na Hrvatsku - objavili smo prvi put na jednom mjestu gotovo sve projekte velikosrpske politike i njihov prijevod na engleski jezik (Izvori velikosrpske agresije) da bismo svjetsku znanost i čimbenike svjetske politike upozorili na velikosrpske planove 19. i 20. stoljeća i na mogući pokušaj njihove realizacije.

Prema dnevnim bilješkama predsjednika Predsjedništva SFRJ Borisava Jovića može se otkriti vrijeme nastanaka i način rješavanja "srpskoga pitanja" u trenutku općeg preslagivanja SFRJ, odnosno nakon definitivnog razlaza među republičkim

komunističkim partijama Jugoslavije. Pripremajući se za razgovor između hrvatskoga i srbijanskoga političkoga rukovodstva (25. siječnja 1991.) Slobodan Milošević i B. Jović odlučili su, dan prije sastanka, za Srbe u Hrvatskoj zahtijevati sljedeće rješenje: “Srbi će dati suglasnost Hrvatima da iziđu iz Jugoslavije pod uslovom da oni daju suglasnost da Srbi u Krajinama ostanu u Jugoslaviji. Pod tim uvjetom - bilježi B. Jović - sve se može rešiti, a bez toga ništa.” Budući da su srpsko-hrvatski pregovori propali istoga dana (25. siječnja) jer je hrvatsko rukovodstvo odbilo predati Srbiji dio vlastitoga teritorija, srbijanski politički vrh, već idućega dana, postiže novo ratno suglasje o realizaciji plana uspostave Velike Srbije. Ta nova zamisao bila je: ide se na vojnu okupaciju dijelova Hrvatske, ali “vojna okupacija” bit će prikrivena koprenom pojma “pokriti”. Točna formulacija vojne okupacije, usuglašena između Slobodana Miloševića i B. Jovića (26. siječnja), glasila je ovako: “(...) kad vojska jednom ‘pokrije’ srpske teritorije u Hrvatskoj mi se više ne bojimo raspleta jugoslavenske krize. Bez toga ništa. Nama drugačiji tok događaja ne odgovara”, bila je završna misao S. Miloševića. Drugim riječima rat za zapadne granice Velike Srbije dogovoren je već 26. siječnja 1991., tj. dan poslije neuspjelih pregovora s političkim vrhom Hrvatske (Franjo Tuđman, Žarko Domljan i Josip Manolić) o “srpskom pitanju”.

O ishodu beogradskih pregovora ovisilo je još jedno dramatično pitanje u hrvatsko-srpskim odnosima. Armijsko rukovodstvo imalo je već donesenu odluku da uhapsi hrvatsko rukovodstvo. O tim presudnim trenucima rađanja hrvatske države nedavno je Žarko Domljan, u *Vijencu* (14. siječnja 2010.) iznio svoja sjećanja na beogradsku noć u kojoj je trebalo zaustaviti rađanje hrvatske države. Prema njegovim riječima “uhićenje je trebalo uslijediti dramatične noći 25. siječnja, kada je hrvatska delegacija bila na pregovorima u Beogradu i kada je istovremeno pušten na televiziji montirani film o generalu Špegelju. Veleposlanik Gagro izvještava da mu je te večeri vojni ataše javio kako je primio vijest iz Beograda o hapšenju hrvatskoga rukovodstva, kojemu će se suditi za veleizdaju, i istovremeno nalog da se ta vijest prije ponoći distribuira francuskim medijima.” Ne znajući toga dana za tajni plan o hapšenju i beogradskom veleizdajničkom procesu trojici najodgovornijih hrvatskih rukovodilaca, Ž. Domljan u svom sjećanju bilježi i ovo: “Dok smo te noći u Predsjedništvu sjedili nasuprot Kadijeviću, Adžiću i Brovetu, koji su nas motrili smrknutih, zlih lica, osjećali smo da naša sudbina ovisi o tankoj niti. Sam Bog zna što se te noći dogodilo (ili možda američka CIA) da su generali odustali od svog paklenskog nauma i da je naša delegacija uspjela izvući žive glave iz beogradske vučje jazbine.”

Povjesničar u svom radu mora imati jasno formulirano istraživačko pitanje na koje traži odgovor, nastojeći u isto vrijeme otkriti organsku povezanost pojedinih većih problemskih cjelina. U poglavlju “Rat Srbije i njezine antihrvatske koalicije protiv Hrvatske” prihvatio sam se posla istraživanja gotovo svih sastavnica istraživačkoga plana usprkos zaprekama kao što je zabrana bilo kakva uvida u dokumentaciju najvažnijih beogradskih institucija: Vrhovnoga savjeta obrane, saveznog i republičkog ministarstva

policije i vojske te u dokumentaciju Glavnoga stožera JNA. U istraživačkom planu bila su sljedeća pitanja: brojni referendumi srpskih pučista i jednako toliko brojne njihove odluke o odcjepljenju od Republike Hrvatske, rat protiv Hrvatske, deportacija cjelokupnog nesrpskoga stanovništva iz svih dijelova srpskih autonomnih oblasti, deportacija vlastitog naroda, tj. srpskoga stanovništva Republike Srpska Krajina, pregovori u ujedinjenju Republike Srpska Krajina i Republike Srpske te konačni poraz udruženoga zločinačkoga pothvata i njegovih središta u Kninu i Beogradu. Taj dio istraživačkoga plana mogao se realizirati usprkos spomenutim zaprekama, zahvaljujući tome što je sačuvana, tj. nije uništena, dokumentacija Vlade Republike Srpske Krajine i drugih središta odlučivanja na području RSK, a koja se dokumentacija danas nalazi u arhivu Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskoga centra Domovinskog rata, osnovanog tek u prosincu 2004. Osam od dosada objavljenih knjiga tog arhivskoga gradiva, zajedno s dragocjenom arhivskom dokumentacijom drugih središnjih državnih institucija Republike Hrvatske te s memoarskom i drugom literaturom, pruža, ipak, dovoljnu istraživačku podlogu za realizaciju posljednjega dijela istraživačkoga plana: rat za zapadne granice Velike Srbije.

U jednom od posljednjih poglavlja knjige “Na putu prema konačnom porazu velikosrpskoga projekta” iscrpno se raščlanjuje djelovanje udruženoga zločinačkoga središta u Kninu na čelu s Milanom Martićem. Kninsko zločinačko središte svojim je specijalnim jedinicama, posebnim grupama i na druge načine provelo “prvo” etničko čišćenje i deportaciju Hrvata (ljetu 1991. - konac 1993.), zatim “drugo” etničko čišćenje i deportaciju vlastitog naroda (Srba iz Republike Srpske Krajine), u kolovozu 1995. i “treće” etničko čišćenje i potpunu deportaciju Hrvata i Bošnjaka, autohtonoga civilnoga stanovništva zapadne Bosne (od 14. kolovoza do konca studenoga 1995.), uz svesrdnu potporu banjalučkih institucija vlasti i policije Republike Srpske Bosne i Hercegovine.¹

U završnom potpoglavlju knjige daje se zaključna analiza dvodnevna boravka poglavara Srpske pravoslavne crkve patrijarha Pavla Zagrebu 1999., osobito njegov posjet predsjedniku hrvatske države Franji Tuđmanu. U “Zagrebačkoj poruci” patrijarh više ne zastrašuje Srbe u Hrvatskoj i ne poziva ih da uzmu oružje. Patrijarh je došao u Zagreb kao mirotvorac. Dojučerašnjim srpskim pobunjenicima savjetuje civiliziranu integraciju u hrvatsko društvo. Za njega Republika Hrvatska više nije “nova Nezavisna Država Hrvatska”, nego “domovina, čije zakone treba poštivati i raditi na njenom boljitku”. Njegov dolazak i poruke izbjeglim Srbima da se vrate u Hrvatsku dočekani su kao kap novih očekivanja da će se u srpskom narodu dogoditi obračun s vlastitom prošlošću i otvoriti put katarze, da bi se brže oslobodio svojih megalomanija o Velikoj Srbiji do Karlobaga, Karlovca i Virovitice. Postojala su i velika očekivanja da će političko rukovodstvo Republike Srbije jednoga dana ponuditi svoju ispriku za učinjene zločine i na taj način ubrzati nacionalnu katarzu.

¹ Prilozi koje objavljujemo u posebnom dijelu knjige mogu poslužiti kao “mali arhiv” velikosrpske ideologije i projekta o Velikoj Srbiji od početka 19. stoljeća do pokušaja njezine posljednje realizacije u Ratu protiv Hrvatske 1991.-1995.

Oslobodilačka protuofenziva Hrvatske vojske (kolovoz 1995.) nije razmatrana u ovoj knjizi jer je ona, prema svojoj osnovnoj zamisli, usmjerena na velikosrpske projekte i njihovu realizaciju, tj. na stvaranje Velike Srbije i stravičnih zločina koje će to “stvaranje” prouzročiti.²

---

² Veći dio ovoga rada predan je u svibnju 2009. odvjetničkom timu optuženoga generala Mladena Markača jer sam (2007.), na zamolbu njegova odvjetnika Miroslava Šeparovića, odlučio izraditi ekspertnu analizu za potrebe Markačeve obrane pred Haškim sudom.